

**TÜRK DÜNYASI ORTAK EDEBİYATI**



**TÜRK DÜNYASI  
EDEBİYATÇILARI  
ANSİKLOPEDİSİ**

**CİLT VII**



Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları

Atatürk Yüksek Kurumu  
Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 214  
Kaynak Eserler Dizisi: 1

*Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*  
©Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2001  
ISBN: 975-16-1281-0  
İLESAM: 2000.06.Y.0143-208

TÜRK DÜNYASI ORTAK EDEBİYATI

*Proje Yürütücüsü*  
Prof. Dr. Sadik TURAL

TÜRK DÜNYASI EDEBİYATÇILARI ANSİKLOPEDİSİ

*Alt Grup Başkanı*  
Dr. Müjgan CUNBUR

*Kapak Tasarımı*  
Düş Atelyesi (Abdullah Ayaydın)  
(0.312) 215 70 93 - 212 26 57

*Sayfa Tasarım ve Baskı*  
Düş Atelyesi (Halit Ataseven)  
(0.312) 215 70 93 - 212 26 57

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı  
G. M. K. Bulvarı 133, 06570 Maltepe-Ankara  
Tel: (312) 231 23 48 - 232 22 57  
Belgegeçer: 232 43 21  
e-posta: [www.mrks@akmb.gov.tr](mailto:www.mrks@akmb.gov.tr)  
İnternet: [www.akmb.gov.tr](http://www.akmb.gov.tr)

## TÜRK DÜNYASI ORTAK EDEBİYATI PROJESİ

### *Başkan*

Prof. Dr. Sadık TURAL

### *Başkan Yardımcıları*

Prof. Dr. Kâmil VELİYEV

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

### *Türk Dünyası Koordinatörleri*

Prof. Dr. Kâmil VELİYEV (*Başkan*)

Prof. Dr. Bekir NEBİYEV (Azerbaycan) - Prof. Dr. Ahmet SÜLEYMANOV (*Başkurdistan*)

Prof. Dr. Şakir İBRAYEV (Kazakistan) - Prof. Dr. Abdildacan AKMATALİYEV (*Kırgızistan*)

Prof. Dr. Begali KASIMOV (*Özbekistan*) - Prof. Dr. Hatip MINNİGULOV (*Tataristan*)

Prof. Dr. Annagurban AŞIROV (*Türkmenistan*)

### *Yürütme Kurulu*

Prof. Dr. Şükrü ELÇİN - Prof. Dr. Sadık TURAL - Prof. Dr. Taciser ONUK

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN - Prof. Dr. Mustafa İSEN - Dr. Müjgân CUNBUR

Doç. Dr. Osman HORATA- Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARI

Yrd. Doç. Dr. M. Kayahan ÖZGÜL - Yrd. Doç. Dr. Güzin TURAL

Yrd. Doç. Dr. Naciye YILDIZ

### *Proje Genel Sekreteri*

Dr. Hüseyin AĞCA

## TÜRK DÜNYASI EDEBİYATÇILARI ANSİKLOPEDİSİ

### *Alt Grup Başkanı*

Dr. Müjgan CUNBUR

### *Başkan Yardımcıları*

Prof. Dr. Belkıs ALTUNIŞ-GÜRSOY - Yrd. Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Dr. Ayşegül CELEPOĞLU

### *Redaksiyon Kurulu*

Dr. Hüseyin AĞCA - Prof. Dr. Şerif AKTAŞ

Prof. Dr. Belkıs ALTUNIŞ-GÜRSOY - Doç. Dr. İsmet CEMİLOĞLU

Dr. Müjgân CUNBUR - Doç. Dr. Osman HORATA

Doç. Dr. Mustafa ÖNER - Doç. Dr. Çetin PEKACAR

Aysu ŞİMŞEK-CANPOLAT - Yrd. Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Yrd. Doç. Dr. Zühâl YÜKSEL

### *Teknik Düzeltme*

Banu ALTUNOVA - Dr. Ümmühan BİLGİN - Kemalettin DENİZ

Yasemin DİNÇ-KURT - Zülal TABAK

**YILDIRIM, ELMAS** [1907-1952]  
 Azerbaycan Muhaciret Edebiyatı  
 şairlerindedir. 1907'de Bakû'nün  
*Çemberekent* denilen dağlık bölümünde  
 doğdu. Aslen *Apşeron*'un *Qala* köyündendir.  
 Babası *Abdulmehammed* ve annesi *Nisa*  
*Hanım* dir. Önceleri çiftçilikle uğraşan aile,  
 sanayiî ve ticaretin gelişmesiyle Bakû'ya  
 yerleşti. Hırdavat alım-satımı ve balıkçılık  
 yaptı. İlk eğitimini İran'dan gelen işçiler için  
 açılan *İttihad* mektebinde aldı. (1914-1925)  
 Burada iyi derecede Farsça öğrendi.  
 Ardından, zamanın en iyi tahsil ocaklarından  
 biri sayılan *A.Şaik adına Numüne*  
*Mektebi*'ne kaydoldu. (1925-1927) Burada  
 iki yıl okuduktan sonra, *Azerbaycan Devlet*  
*Üniversitesi*'nin *Şark Edebiyatı Bölümü*'ne  
 girdi.(1927) Ancak şiirlerinden yükselen  
 millî duygular ve babasının "*tacir*" olması  
 sebebiyle üniversiteden uzaklaştırıldı.  
 Azerbaycan Edebiyatını geliştirmek için  
 kurulan "*Azerbaycan Proletar Yazıcıları*  
*Cemiyeti*" ne girerek, mücadelesine burada  
 devam etti. Edebî cemiyetlerin tehlikeli  
 görülerek kapatılmasından sonra, resmî  
 idareye yakınlığıyla bilinen Komünist  
 Gazetesi'nin öncülüğünde kurulan *Kızıl*  
*Kalemler İttifakı*'na kaydoldu.(1926)  
 Cemiyetin çıkardığı *Genç Kızıl Kalemler* adlı  
 mecmua ve Türkiye'de çıkan *Hayat*  
 Gazetesinde şiirleri yayınlandı. Bir taraftan  
 bağlı bulunduğu cemiyetin anlayışına uygun  
 şiirler ve yazılar yazarken, bir taraftan da  
 bazı içtimaî meselelerde onlara karşı çıkıyor  
 ve millî duyguları terennüm ediyordu. Ülke  
 dışındaki edebî faaliyetleri ve nihayet  
 alfabe değişikliği meselesinde, Türkiye'nin  
 de bu yolda olduğunu gerekçe göstererek  
 Latin Alfabesinin kabul edilmesi yönündeki  
 yoğun faaliyetleri sebebiyle siyasetin  
 kara listesine girdi. Azerbaycan Proletar  
 yazıcılar Cemiyetinden çıkarılarak  
 Dağıstan'a sürüldü (1930). Burada edebî  
 faaliyetlerine devam etti. Bir yandan da  
 buradaki edebî çevreler ve sosyal gruplarla  
 ilişki kurarak onları teşkilatlandırmaya  
 çalıştı. Bunun üzerine Türkmenistan'a  
 nakledildi. Aşkabad'da İran ve Kafkasya'dan  
 sürgün edilen ailelerin çocuklarının gittiği bir  
 okulda çalışmaya başladı. Aşkabad  
 Radyosunda yayımlanan "*İşte Bizim Ellere*"  
 ve "*Mayıs*" şiirleri tehlikeli görülerek

hakkında soruşturma açıldı. Bakû Baş Siyasî  
 İdaresi tarafından hususî olarak gönderilen  
 bir heyet tarafından takip edilmeye başlandı.  
 Bu durumdan endişelenen Yıldırım, karısı  
 Ziver Hanım ve üç aylık çocuğu Azer'i de  
 alarak İran'a kaçtı. (1933) Sınırdan casus  
 olduğu gerekçesiyle tutuklanarak mahkûm  
 edildi. Sağlık durumu bozuldu. Bir süre  
 sonra serbest bırakılarak Meşhed şehrine  
 gönderildi. Burada yoksul ve acınacak bir  
 hayat sürdü. 1933 yılında Türkiye'ye geçti.  
 Önce Elazığ'a iskân edildi. 1934 yılında Palu  
 ilçesi Karaca bucağı İlkokulunda vekil  
 öğretmenliğe başladı. 1936 yılında Elazığ  
 iskân memurluğunda bir göreve atanarak,  
 1939 yılına kadar Keban ve Palu tahrirat  
 kâtipliklerinde bulundu. 1951 Yılına kadar  
 da sırasıyla; Karabeğan, Ağın, Hankendi,  
 Balibey ve Muşan bucak müdürlüklerinde,  
 Temmuz ayından itibaren de Tunceli'nin  
 İresi bucağı müdürlüğünde görev yaptı.  
 Ölümünden bir ay kadar önce Malatya'nın  
 Kale bucağı İskân Müdürlüğüne atandı. 1936  
 yılında "*Eldegez*" ve "*Yurdavar*" adlı ikiz  
 çocukları dünyaya geldi. Bu yıllarda ardı  
 ardına gelen kötü haberler onu derinden  
 etkiledi. Önce ikiz çocukları aynı gün vefat  
 etti. Bu üzüntüyü henüz atlatamadan 1939  
 yılında annesi *Nisa Hanım*, 1945 yılında da  
 babası *Hacı Abdulmemmed* hayata gözlerini  
 yumdu. Bu acı haberler onun şair kalbini  
 derinden etkiledi. Türkiye'nin çeşitli  
 şehirlerinde 17 yıl yaşayan Yıldırım, 14  
 Ocak 1952'de vefat etti. Mezarı Malatya'nın  
*Kale* kasabasıdır. Eserlerinde A.Y.,  
 A.Zade, A.İ., Almaszade İ. İmzalarını  
 kullandı. İlk şiirleri *Maarif ve Medeniyet*,  
*Şarq Qadını*, *Maarif İşçisi* dergilerinde  
 yayınlandı. Daha sonraları *Kızıl Kalemler*  
 İttifakı'nın yayın organı olan *Genç Kızıl*  
*Kalemler* mecmuası ile Türkiye'de  
 yayımlanan *Hayat*, *Çınaraltı*, *Gökbörü*,  
*Bozkurt*, *Orkun*, *Özleyiş ve Komünizmle*  
*Mücadele* dergilerinde şiirleri yayınlandı.  
 Küçük yaşlarda Klasik Azerbaycan Edebiyatı  
 ile Fars Edebiyatını öğrendi. Sürgün  
 yıllarında da Rus ve Batı Edebiyatını tanıma  
 fırsatını buldu. Özellikle Puşkin ve  
 Lermantov'dan etkilendi. Fikrî açıdan  
 Azerbaycan'ın ünlü Türkçülerinden  
 A.Cevad, H.Cavid ve A.Cemil'in tesiri  
 altında kalarak Türkçülük cereyanını

benimsedi. Eserlerinde, bu fikri idealize ederek yaymaya çalıştı. Şiirlerinde sürgün, hicran, gurbet ve vatanperverlik temalarını işlerken, halk kültürü unsurları ile halk söyleyişinden faydalandı. Gerçek hayatta gözlediği sosyal, siyasî ve ekonomik problemleri şiire aktardı. Komünizmin getirdiği yeni sistemin ağır şartlarını eleştirerek, bu sistemin bir gün mutlaka çökeceğini anlattı. Dağıstan'da yazdığı *Dağıstan Qızı*, *Adet Bataklığında*, *Kıçgine*, *Azad Yay* Poemlerinde para ile kız alım-satımını işleyerek, töremizdeki bu yanlış uygulamaları şiddetle tenkit etti. Sosyal içerikli şiirleri yanında sıkça tabiat tasvirlerine yer verdi. Sürgün yıllarındaki mahzunluğunu dağların koynuna sığınarak giderdi. Buradan onların vakar ve ihtişamını dile getirdi. *Selimxan* Poeminde de dağlıların Çar istibdadına karşı giriştiği istiklal mücadelesinin yanında yer aldı. Kafkas halkının bağımsızlık mücadelesini, azmini, sadakatini canlı tutabilmek için dağlara müracaat ederek, bu yenilmez ruhu tabiat vasıtasıyla yeniden canlandırdı. Tabiatla insan arasında bir takım benzerlikler kurarak onları kendi iç alemleriyle beraber tasvir etti. Şiirlerinde ele aldığı tiplerin psikolojik tahlillerini derinlemesine işledi. Eserlerinde genellikle hece veznini kullandı. Hecenin değişik kalıplarından faydalanarak, zengin bir kafiye örgüsü elde etti. Edebî sanatlardan en çok teşbih ve mecazı kullanırken yeni imaj ve ifade vasıtaları bulmadaki mahareti herkes tarafından alkışlandı. Türkiye'de milliyetçi ve istiklalci bir şair olarak tanındı. Eserleri, ölümünden sonra değişik adlarla yeniden basıldı. **ESERLERİ:** *Dağlar Seslenirken* (1930), *Boğulmayan Bir Ses* (1936), *Seçilmiş Eserleri* (1953), *Yiğitlere Sesleniş* (1990), *Seçilmiş Şiirler* (1993), *Qara Destan* (1994). **BİBLİYOGRAFYA:** Bekir Nebiyev, *Didergin Şair*, Bakû 1995; Cafer Remzi, *Yıldırım Elmaszade*, Bakû 1988; Maarife Hacıyeva, *XX.Asır Azerbaycan Edebiyatı*, Samsun 1994; Salih Okumuş, *Almas Yıldırım'ın Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri*, TDA, İstanbul 1999; Salih Okumuş, *Almas Yıldırım'ın Şiirleri Üzerine Bir İnceleme*, TDA, İstanbul 1999.

**S. OKUMUŞ**